

TUDATOS ← VÁSÁRLÓ

AKTÍV ÁLLAMPOLGÁR

5.

Tudatos Vásárló

Főszerkesztő: Lewis Akenji
Szerkesztő: Gulyás Emese
Fordító: Ujhelyi Katalin
Nyelvi lektor: Banzi Tímea
Grafikai tervezés: Czákó Zsolt
Nyomdai kivitelezés: Beke Print Kft.
Kiadó: Tudatos Vásárlók Egyesülete

Internetes megjelenés:
www.tudatosvasarlo.hu

Szerkesztőség:
H-1013 Budapest,
Döbrentei u. 10.
Telefon/Fax: (+36 1) 375 5460
E-mail: szerk@tve.hu

Ötödik szám: Aktív állampolgár

Szerkesztés lezárva: 2005. március

Megjelenik 1500 példányban.

Korábbi számok:
Első szám: A fogyasztó hatalma
Második és harmadik összevont szám:
Reklám és média
Negyedik szám: Karácsony

A Tudatos Vásárló megjelenését non-profit szervezetek, állami pályázatok és magánemberek támogatásai teszik lehetővé.

A Tudatos Vásárló tartalmának szerzői joga a Tudatos Vásárlók Egyesületét illeti meg, kivéve abban az esetben, ha a konkrét tartalmaknál más forrás van feltüntetve, illetve a szerzői joggal kapcsolatban egyéb közlés történik; akkor annak megfelelően kell eljárni.

Amennyiben a megjelenő számokat szeretné rendszeresen postai úton megkapni, kérjük, juttassa el nevét és címét szerkesztőségünkbe! Ugyanitt jelezze, ha a már megjelent számokból szeretne utólagosan rendelni!

A Tudatos Vásárló jelenlegi számának megjelenését a Nemzeti Civil Alapprogram támogatta. Köszönjük!

A Tudatos Vásárló 100% újrahasznosított alapanyagú papírból készült (youthxchange, 115–130 g).

ISSN 1786-3368

CIVIL KURÁZSI

Bevezető

4

HOGYAN VÉDEKEZZÜNK A CÍMZETT SZEMÉTPOSTÁK ELLEN?

Mit tehetnek azok, akik kihagyják a kihagyhatatlan akciókat, a szemétpostát pedig a fogyasztói társadalom idétlenségének, felesleges zaklatásnak tartják?

8

CIVILEK AKCIÓBAN

Társadalmi problémáink megoldását egyre kevésbé várhatjuk politikusainktól, mind nagyobb szerep hárul a civil társadalomra – állítják kortárs társadalomtudósok.

12

MIT KÉPVISELJENEK A KÉPVISELŐK?

A köz javát szolgáló kezdeményezések sokszor reménytelennek tűnnek, ha a hatóságokhoz, az önkormányzathoz vagy a vállalathoz fordulunk. Keressük fel parlamenti képviselőnket!

16

AZ ÉLET EGY KEDDI NAPON

Nem kell westernhőssé válnunk ahhoz, hogy aktív állampolgárok legyünk. A dolog szépsége azokban a kis ügyekben rejlik, amiket érdelemlegesnek és jelentégteljesnek tartunk.

18

VÁSÁRLÓK KÖNYVE

Ha helyesen használják, a Vásárlók Könyve kulturált vitarendezési mód...

24

A SZANTÁLFA FÜSTÖS, BÁDOGBAN MIKRÓZOTT PACALVACSORA

A „civil” valahogy mindig Svejik marad a szemükben, no nem azért, mert oly jóviláisan és szeretni valóan hülye, hanem mert viselkedése, ténykedése nem kompatibilis a rendszer működésével.

26

NEKÜNK TETSZETT...

Ajánló

30

CIVIL KURÁZSI

Itt van, most kibököm: szükségünk van rád. Szükségünk van a segítségedre.

Nézem, ahogy Kati dolgozik az asztal túloldalán. Épp most jött vissza a postáról, a magazin előző számának néhány példányát adta fel – lehet, hogy pont neked? – most pedig egy-két új cikket tölt föl a www.tudatosvasarlo.hu-ra. Közben egy pogácsát majszol. Egy másik sarokban István állít össze vitaanyagot középiskolásoknak egy holnap délutáni találkozóra. Egy plakátot, egy műanyag coca-colás palackot és egy Nestlé instant kávé dobozt látok körülötte – azt hiszem, a „mű-kül és a konzumerizmus” lesz a téma. Mindez középiskolai oktatási projektünk keretében zajlik; fogyasztó- és környezetvédelmi elemeket szeretnénk beépíteni az iskolai programba. Emese gondolkodva ül a képernyő előtt: kiadásainkat és bevételeinket összesítő költségvetést vizsgálja. Robyn egész délelőtt telefonált, partnereket és trénereket keres az egyik új projekthez – www.CEEnetwork.org –, amely a régiókban működő, az emberek és a természeti környezet érdekeit képviselő nonprofit szervezeteknek hivatott több erőforrást találni. Három kollégánk nincs a terepen. Kata továbbképzésen van, de lángelméje itt van az irodá-

ban, mindazokban a projekteken, amiket megálmodott. Anikó egy édes kisbabát – a jövő fogyasztója – gondoz, de szülési szabadsága egy része hivatalok felkeresésével telik. Illegális környezeti vagy társadalmi tevékenységük miatt megbüntetett vagy megbírságolt vállalatokról gyűjt információkat. Olyan információkat, amelyeket a fogyasztóknak – neked és nekem – joguk van megismerni, hogy felelős és informált döntéseket hozhassanak. Zsolt az üzleti etikáról tart előadásokat, mielőtt iderohan, hogy részt vegyen a következő projekt tervezésén.

Ez a mi kis irodánk. Továbbra is nonprofit, üzletileg nem motivált, politikailag független szervezet vagyunk; munkánkat a társadalom tagjainak közös érdekei és az ezeket szolgáló ügyek inspirálják.

Mindent összevetve a nonprofit szervezetek a civil társadalom utolsó szervezett képviselői, amiket még nem csábított el a politikai hatalomért folyó harc, és nem vesztegetett meg a profitért zajló küzdelem. A felmérésekből kiderül, hogy a közvélemény szerint míg a kormányok és vállalatok túl bonyolultak, nem követhetők az egyszerű ember számára, a nonprofit szervezetek azzal dicsekedhetnek, hogy a társadalom valós

és időszerű szükségleteit célozzák meg. Az állam túl nehézkesé vált, képtelen arra, hogy közvetlenül reagáljon bizonyos közszükségletekre, amelyeket ráadásul az üzleti szféra is semmibe vesz, hiszen nem profitábilisak.

Az olyan szervezetek, mint a Tudatos Vásárlók Egyesülete vonzereje részben abban rejlik, hogy nem önmagukért vannak, nem saját magukat képviselik. Közszükségletek nélkül nem léteznének civil szervezetek. De mivel szerepük, jelenlétük viszonylag új társadalmi létünkben, az ország intézményi berendezkedése nem képes a számukra szükséges források biztosítására. És mivel sokuk nem szeretne profitorientált érdekek befolyása alá kerülni, az olyan nonprofit szervezetek, mint a TVE is, nem fogadnak el támogatást üzleti vállalkozásoktól. Állami pályázati források, magánalapítványok és magán-személyek támogatásaitól függünk. És ez visszavezet a kiindulóponttra: szükségünk van rád. A „mi” nem feltétlenül a Tudatos Vásárlók Egyesületét, e magazin kiadóját jelenti. Válaszd bármelyik civil szervezetet kedved szerint, válassz olyat, amelynek céljaival, tevékenységével azonosulni tudsz – és támogasd! Minden jó nonprofit szervezet a civil társadalom egy karja, mind-

annyiunk javáért cselekszik. Ha bármelyik a támogatásodat élvezzi, annak mindannyian hasznát látjuk.

De várj egy percet, nem pusztán a pénzdről van szó. Ezerféle módon segíthetsz.

Add az időd, tapasztalatod vagy szaktudásod; jelentkezz önkéntesnek egy civil vagy nonprofit ügyben. Fordíthatsz cikkeket, de az is lehet, hogy szívesen részt vennél egy esemény szervezésében. Ha bármiféle speciális szaktudással rendelkezel, felajánlhatod néhány óra konzultációt egy projektnek vagy programnak.

Támogass eszközökkel! Van néhány irodahelyiséged, amit pár hónapig nem használasz? Megspórolhatod a bérleti díjunkat. Egy számítógép, amire már nem lesz szükséged? Egy konferenciaterem, amit nem foglaltak le? Porlepte asztalok és székek? Aminek számodra nincs haszna, értékes lehet számunkra – vagy a szomszédod számára.

Terjeszd az üzenetet! Ha tetszik, amit csinálunk vagy amit írunk, és úgy gondolod, hogy másnak is tetszene, add tovább, népszerűsítsd! Kezdeményezz beszélgetést fontos témákról a családdal, barátaiddal vagy kollégáiddal. Légy kritikus: mondd el a véleményed!

Tanulnunk kell tőled, hogy jobbak lehessünk. Természetesen boldogan fogadjuk pénzügyi támogatásod is. Küldj egy csekket az általad választott civil szervezetnek, vagy ha az szimpatikusabb, névtelen támogatóként fizess be a számlájukra bármekkora összeget! Dolgozol vagy egyéb jövedelemre teszel szert? A legtöbb adózó nem tud róla vagy nem használja ki, hogy adóbevalláskor joga van adójának egy részét egy civil szervezetnek adományozni, anélkül hogy ez számára plusz kiadást jelentene. Adóbevalláskor – kérdezd meg munkaadód, ha ő készíti a bevallásod – minden évben lehetőség van arra, hogy személyi jövedelemadód 1 százalékát bármely, választásod szerinti közhasznú nonprofit szervezetnek add.

Míg a cégek a tárcád mélyére ásnak, és a társadalom egyre nyomasztóbbá válik, komoly kihívás biztos alapot teremteni a civil szervezeteknek ahhoz, hogy teljesítsék vállalásaikat. A civil szféra jókora utat megtett, és a jövőben is szüksége lesz a támogatásodra.

Apropó, kis irodánkat is egy támogatóknak köszönhetjük. Azt a helyet, ahol működtetjük az etikus fogyasztás portált, összeállítjuk e magazin számait, fogadjuk a reklamációkat, kiadjuk a No Logót, a youthXchange-et, a Jó cuccokat, ahol előkészítjük TV- és rádióinterjúinkat, megtervezzük iskolai projektjeinket és a fogyasztók érdekeit képviselő kampányokat ... még felsorolni is hosszú.

Tudod mit? Csörögj ránk valamelyik nap, és ugorj be az irodába! Boldogan körbevezetlek, és akár egy-két pogácsát is megehetünk.

Lewis Akenji

Főszerkesztő | Lewis@tve.hu

A tudatos vásárlók sajátosan működnek. Vásárlói döntéseiket saját értékrendjük szerint hozzák, beszerzéseiket a valós szükségleteikhez és anyagi lehetőségeikhez igazítják. Ők azok, akik nem a szemükkel, hanem az eszükkel vásárolnak – előre mérlegelve választásuk egészségi-ökölógiai következményeit is. Könnyedén kihagyják a kihagyhatatlan akciókat, a szemétpostát pedig a fogyasztói társadalom idétlenségének, felesleges zaklatásnak tartják.

HOGYAN VÉDEKEZZÜNK A CÍMZETT SZEMÉTPOSTÁK ELLEN?

Témánk ezúttal nem a postaládákba dobált szórólap, prospektus, hanem a kéretlenül címünkre érkezett kereskedelmi ajánlat. Ezeket a postás hozza, de őt ne szidjuk, mert neki a szabályosan címzett küldeményeket kézbesítenie kell. Izgalmas kérdés viszont, hogy a feladó vajon honnan tudja nevünket, lakcímünket – és hogy jogszerű-e személyes adataink felhasználása?

Hogy kartotékadat vagyunk, tudjuk jól. Születéskor saját nevet, számot kapunk, melyek újabb és újabb könyvekbe, számítógépekbe kerülnek, miközben ügyeinket intézzük. Nyilvántartanak minket. A személyes adataink azonban védettek: az adatvédelmi törvény (1992. évi LXIII. törvény) garanciális rendelkezése szerint felhasználásukra csak az érintett hozzájárulásával vagy külön törvényi felhatalmazás alapján van mód.

Problémás felhatalmazás

A **fogyasztók problémája** éppen egy ilyen felhatalmazásra, az 1995. évi CXIX. törvényre vezethető vissza. A törvényben ugyanis a kereskedelmi cégek felhatalmazást kaptak arra, hogy (közvélemény- és piac-) kutatás, valamint köz-

vetlen üzletszerzés (direkt marketing) okán kapcsolatfelvétel céljából az érintett személyes adatait előzetes hozzájárulásuk nélkül megszerzhessék és kezelhessék.

Ennek korlátjaként a cég első megkeresésében köteles tájékoztatni ügyfelét arról, hogy az adatait kitől szerezte, és mire kívánja azt felhasználni. A tájékoztatóban fel kell hívnia a figyelmet arra is, hogy az érintett miképpen tudja adatainak további felhasználását megakadályozni (törlés, tiltó listára helyezés). Mindezt elméletileg jól látható helyen és módon kellene közölni – ehhez képest általában valamelyik oldal aljára préselik, a világ legkisebb betűjével...

Szabad adatkereskedelem

A törvény tehát – a kereskedelmi lobbi nyomására – sajnos a szabad adatkereskedelmet tette főszabállyá, amit csak maga az érintett, kifejezetten a tiltást kérelmező nyilatkozatával tud megakadályozni. A tudatos vásárlók jogosan érzik úgy, hogy ennek éppen fordítva kellene lennie, hogy itt valójában a magánélethez való alapvető joguk szenved sérelmet.

Felhívom a figyelmet arra, hogy az elektronikus kereskedelmi szolgáltatásokra más (szigorúbb) szabályok vonatkoznak. A kéretlenül küldött tömegreklám (spam) problémájának révén a reklámjog itt erősebben ütközik az alkotmányos jogokkal, ami szigorúbb jogi korlátok felállítását tette szükségessé. Más dolog, hogy a spamek elleni fellépésre jogosult fogyasztóvédelmi ügyelőségek alkalmatlannak tűnnek erre a feladatra. De erről majd máskor.

Izgalmas kérdés, hogy a cégek honnan szerzik meg személyes adatainkat. Nos, mivel ezek legfőbb kezelője a **Belügyminisztérium** Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal (KÖANYV), vagyis maga az állam lett a legnagyobb adatkereskedő. Furcsán hangzik ugyan, de a KÖANYV bevétel centrikus szerv, s mint ilyen anyagilag érdekelt az adatkereskedelemben. Adatainkat a megkeresésben foglalt kívánalmak szerinti osztályozásban (életkor, nem, családi állapot, lakóterület stb.) szolgáltatja ki a kérelmezőnek – pénzért.

A KÖANYV persze nincs egyedül az adatpiacon: a kereskedelmi vagy csomagküldő cégeken

kívül üzérkednek saját ügyféllistáikkal a pénztézetek, a kórházak, a telefonos cégek, a kamarák és különféle közszolgáltatók is. A jámbor polgárnak pedig fogalma sincs, mikor indul el adataival a cégek közti cserebere...

„Hahó, három falusi pedagógust adok egy aktív korban lévő nőért, stb.”

1998-tól egyébként a hazai adatkezelők jogszerűen kezelik adatállományukat legálisan adhatják el külföldre is.

Emellett időről időre megjelennek a különféle adatbegyűjtő barbatrükkök is, amikor piackutatásnak álcázva (pl.dohánygyárak) vagy sorsjegyek bolti kitöltésével gyűjtik be a fogyasztók adatait, szokásait. Ellentétben a szórólappal, itt nem a tájékoztatás, hanem a kapcsolatfelvétel a cél, és maga a „boldog megszólított” – a potenciális ügyfél – dönti el, hogy kiadja-e személyes adatait. A válasz-levelezőlap, kérdőív, sorsjegy beküldője tehát önként és aktívan járul hozzá adatainak felhasználásához, s természetesen felkerül a cég címlistájára. Miként az is, aki rendelés, vásárlás okán kapcsolatba kerül valamelyik csomagküldő céggel...

A helyzet tehát elkeserítő – de korántsem reménytelen. Aki ki akar maradni a reklámok kínálta sok jóból, hívja inkább a jogot segítségül. Kicsit macerás ugyan, de megéri.

Elsőként a központi adatkezelő szervnél kell kezdeményeznie, hogy személyes adatait ne adhassák át **üzleti célú felhasználásra** (általános, jövőbeni letiltás). Ezt személyesen vagy írásban is megteheti. A „**Nyilatkozatot**” ajánlott levélben kell a lakó- (tartózkodási) hely szerint illetékes jegyzőnek vagy a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatalvezetőnek megküldeni.

A kiskorú gyermek helyett a szülő (törvényes képviselő) nyilatkozhat. Ajánlatos ezt rögtön a baba megszületése után megtenni – a törvény ugyanis az első három hónapban nem engedi meg, hogy a kórházak kiadják az újszülöttek adatait. Az általános letiltással megszűnik a veszély, hogy adatainkat a központi adatkezelő a későbbiekben bárkinek is eladja.

Tiltás a cégnél

Akinek azonban nevét, címét már előzőleg kiadták, esetleg felkerült valamelyik csomagküldő vagy reklámcég listájára, annak az általános letiltás nem elég. Mivel az ő adatai már forgalomban vannak, azok letiltását közvetlenül a szóban forgó cég(ek)től is kérnie kell. Az 1995. évi CXIX. törvény értelmében az adatkezelő kereskedelmi cég az érintett kérésére köteles a birtokában lévő valamennyi üzletszerzési listáról a kívánt adatokat törölni, beleértve a harmadik személy részére továbbadottakat is.

Telefonkönyv

A 2003. évi C. törvény alapján a vezetőkes távközlési szolgáltató az előfizető kifejezett kérésére köteles a telefonkönyvben feltüntetni, hogy az érintett személyes adatai (telefonszáma is az) nem használhatók fel közvetlen üzletszerzés

si célra. Az ehhez szükséges nyilatkozatok mintái letölthetők a Reflex Környezetvédő Egyesület vagy a Hulladék Munkaszövetség honlapjairól:

www.reflex.gyor.hu ill. www.humusz.hu

A fenti kérelmek illetékmentesek. Az adatkezelők kötelesek az érintettet írásban tájékoztatni, hogy adatait kérésének megfelelően a tilalmi listára tette. A fogyasztók és a környezet legnagyobb öröme...

dr. Kalas György

Reflex Jogsegélyszolgálat

NEM ÁRT TUDNI

A kereskedelmi cégnek a postán küldött ajánlatán meg kell neveznie vállalkozása nevét, székhelyének (belföldi telephelyének) pontos címét, nyilvántartási számát is. Aki ezt nem teszi meg, az gyanús, inkább ne is válaszolj neki.

Ha csomagküldő cégtől kapsz ajánlatot, nézz utána, hogy az tagja-e a Magyar Áruküldők Egyesületének. Ha tagja, akkor valószínűleg hivatkozik is rá. Ez esetben nagyobb az esélye, hogy egy létező céggel van dolgod, amely személyes adataidat a törvényben előírt módon fogja kezelni.

A személyes adatokkal kapcsolatos előírások megsértése esetén az érintett polgár az adatkezelő ellen a bírósághoz fordulhat, vagy az adatvédelmi biztostól kérhet segítséget:

*Ombudsman Iroda,
1051 Budapest, Nádor u. 22.,
Telefon: (+36 1) 475 7100,
Telefax: (+36 1) 269 3541,
www.ombudsman.hu*

Társadalmi problémáink megoldását egyre kevésbé várhatjuk politikusainktól, mind nagyobb szerep hárul a civil társadalomra – állítják kortárs társadalomtudósok. Örömmel állapíthatjuk meg, egyre gyarapodik azoknak a civil kezdeményezéseknek a száma, amelyek sikeresen tesznek a közjó érdekében.

CIVILEK AKCIÓBAN

Peter Singer, az érzőképeség alapú etika elveinek lefektetője szerint, egy társadalom morális szintjét tükrözi, hogyan bánik az élővilággal, az állatokkal. Magyarországon életüket hústermékek alapanyagaként végző állatok sokszor napokat töltenek étlen-szomjan, szűk szállítóeszközökbe zárva, amíg eljutnak feldolgozásuk helyéig. Ezért az állatok és az állatbarát emberek érdekeinek képviselőjében a Fauna Egyesület 2000-ben kampányt indított a nyolc órát meghaladó vágóállat-szállítás betiltatásáért. Pencz Levente, az Egyesület képviselője szerint az élőállat-szállítással kapcsolatos kegyetlen körülmények elkerülhetőek lennének a helyi feldolgozás valamint a hús és az állati eredetű termékek exportjának támogatásával. Kezdeményezésük sikerének kulcsa az állatok jóléte iránt érzékeny emberek szimpátiája, segítőkészségére volt: a lakossági aláírásgyűjtéshez közel 16 000-en csatlakoztak. Az ügy támogatói között számos híres ember, köztük Kőbán Rita nevét is megtalálhatjuk.

A kampány keretében a Fauna aktivistái akciófilmbe illő felderítéseket végeztek az illegális magyar lószállítmányok lebuktatására, és a bizonyítékokat átnyújtották a hatóságoknak. A

máig is tartó kampánysorozat egyik fontos eredménye, hogy a határokon működő állatorvosi szolgálat ma már szigorúbban ellenőrzi a Magyarországon áthaladó tranzitszállítmányokat, valamint minden határbelépőnél kötelezővé tették az állatok ellátását.

Az állatok jólétéhez hasonló „környezetvédelmi szakkérdések a legtöbb esetben egy-egy tágabb társadalmi probléma lecsapódásaként értékelhetők” – véli a Zöld Fialatok (ZöFi) szóvivője, Csillag Gábor. A „reflektorként” működő ZöFi célja, hogy felhívja a figyelmet a legkülönbözőbb ökológiai és társadalmi problémákra, és szorgalmazza az ezekre adható innovatív-alternatív megoldásokat.

2004 márciusában ebben a szellemben vállaltak részt egy békejel formájú fáklyás élőkép megszervezésében a Hősök terére, Magyarország iraki jelenlétének újragondolását sürgetve – és nem utolsósorban a hazai békeaktivizmus megerősítése érdekében. Az akció során fontos volt a személyes érintettség: valamennyi résztvevő számozott helyet (az ő saját helyét) kapott, de mindenkinek jutott felelősség a formáció többi részének kitöltésében is.

Nem valószínű, hogy a megmozdulás miatt vonták ki a magyar csapatokat Irakból, de a Békejel volt a magyar civil aktivizmus talán leglátványosabb történése az utóbbi években. A kép címlapra került majdnem minden hazai újságban, és átvette a BBC illetve a CNN is. Persze ennél sokkal fontosabb a részvétel nyújtotta sikerélmény – mondja az Egyesület szóvivője –, és hogy a résztvevők jól érezték magukat, „hiszen a társadalmi aktivizmus – bár gyakran áldozatos munkát igényel – valójában önjutalmazó tevékenység”. Az akciót 2005-ben megismételték.

A civil társadalom szerveződésének fontos segítője az internet: az információs társadalom beköszöntével a társadalmi fejlettség fokmérőjévé vált, nem pusztán magánügyeink intézésének eszköze többé. Nem csoda, hogy nagy visszhangot váltott ki a magáncélú internet-felhasználók érdekeit képviselő NETÉRT (Net-Felhasználók Érdekvédelmi Társasága Egyesület) Matávot bíráló kampánya, melyet a könnyű és olcsó internet-hozzáférést biztosító Mindenkinék csomag megszüntetésekor indítottak. Országosan ismert lett a „csaló betárcsázók” néven hírhedtté vált internetes programok elterjedése ellen, a

biztonságos nethasználatért indított honlapjuk: a betárcsázók működési elveit, és praktikus védekezési tanácsokat bemutató www.vedekezz.hu is. Az egyesület – rendszeres tanácsadó tevékenysége mellett – már több fogyasztóvédelmi próbapert is kezdeményezett a távközlési szolgáltatók ellen.

Elnökük, Németh Attila az internet és a szoftverek méltányos felhasználhatósága érdekében fontos a lépésnek tartja, hogy más szervezetekkel közösen sikeresen léptek fel az EU szoftverszabadalmakkal kapcsolatos direktívatervezete ellen. A témában nemzetközi szinten komoly nyomást gyakorló Lengyelország erőfeszítéseit szimpátiatüntetéssel ismerték el.

A Hulladék Munkaszövetség (HuMuSz) Tájékoztató programja keretében évek óta sikeresen dolgozik az illegális hulladéklerakók felszámolásáért, országszerte mintegy 10–13 ezer önkéntes (magánszemélyek, iskolai csoportok, helyi közösségek) részvételével.

A jövőben szeretnék a gazdasági és közszolgáltatói szférát is bevonni a helyi közösségek aktivizálásába, amely jelenleg civil szervezeteken és oktatási intézményeken keresztül történik.

„Természetesen most sem a gyerekektől várjuk, hogy összeszedjék a felnőttek szemetét, de szeretnénk elérni, hogy a fiatalok felmérő és szervező munkájukkal felhívják a figyelmet a szemetgondokra, és mozgósítsák a helyi társadalom minden rétegét a probléma felszámolása érdekében.” – tájékoztat Privigyey Csaba, a HuMuSz képviselője. 170 Tájébesz-csoport évente közel 900 illegális lerakót derít fel, melyek felét 2004-ben sikerült is felszámolni – számol be a www.tajbeszet.hu. A kistelepülések mellett egyre intenzívebb a városok részvétele is.

A HuMuSz képviselője úgy látja, hogy a munkába bevont településeken érezhető változás következett be a hulladékkezelés gyakorlatában: a megtisztított területeken közparkok, játszótérek, sportpályák létesültek, és helyi rendeletek születtek az illegális hulladéklerakás megakadályozására.

A helyi kezdeményezésekre jó példa a nyíregyházi E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület 2004-ben indított „Nem bántja a szemet?” nevű hulladékkommandója, melynek célja az illegális hulladéklerakók felszámolása Nyíregyháza közigazgatási területén. A civilek jól tudják: a lerakók eltüntetése csak a probléma tüneti kezelése, ezért igyekeznek megszüntetni az okokat, azaz megakadályozni, visszaszorítani a hulladék illegális elhelyezését. Ennek eszközei a legális hulladékelhelyezési módok népszerűsítése és a gyerekek környezeti nevelése mellett az illegális szemetelőkkel szembeni határozott fellépés, a hulladékkommandó is. Emellett az E-misszió összehívta a Hulladékgazdálkodási Kerekasztalt, amelynél a hulladékgazdálkodás érintettjei rendszeresen egyeztetnek. Az együttműködés és az akciók eredményeként eddig 120 m³ szemetet takarítottak el 32 450 négyzetméternyi területéről. Munkájukat 450 önkéntes segíti.

Talán mindnyájan emlékszünk még az Esztergom ivóvízkészletét hosszú hónapokra megmérgező súlyos környezetszennyezésről szóló hírekre. Az alapvető lételemeinket, például az ivóvizet veszélyeztető helyzetekben talán még fontosabb az állampolgári aktivitás, a civil kezdeményezés. Az Esztergomi Környezetkultúra Egyesület és a Dorogi Környezetvédelmi Egyesület közös kampányba kezdett az Onyx Magyarország Kft. okozta szennyezés miatt azzal a céllal, hogy az ügy kapjon minél nagyobb publicitást, hogy kerüljenek nyilvánosságra a valós kockázatok és mérési eredmények, és vonják felelősségre a céget. A cél érdekében 15 000 példányszámú helyi újságot nyomtattak, önálló honlapot hoztak létre az események nyomán követésére és a független információk közzétételére (a honlap ma is elérhető www.zpok.hu/ekoku címről), valamint egy ezerfős tüntetést is szerveztek.

Az akciósorozat hozadéka nem csak a környezetszennyezési ügy felgöngyölítése volt. Szuhai Attila, az esztergomi szervezet képviselője úgy véli, hogy a balesetet követően lakosság és a helyi sajtó érezhetően érzékenyebbé vált a környezeti problémákra.

Szintén elemi szükségleteink közé tartozik levegő. A város tiszta levegőjének megőrzésében nagy szerepe lehet a közparkoknak. Ezért indított kezdeményezést a Veszprém belvárosában, a Séd Filmszínház melletti park beépítésének megakadályozásért a Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület 2004 tavaszán. Minden helyi lakos kézhez kapott egy, az érveket és tényleket összefoglaló szórólapot, majd a civilek ügyszavazást kezdeményeztek, melyen 27%-os részvétel mellett a választók a 73%-a a park védelmére szavazott. Ennek ellenére az önkormányzat nem állt el terveitől, a beruházó azonban eltűnt, a terület opciós jogát megvásárló cég pedig további befektetőt keres – az ügyben mai napig nincs konkrét eredmény.

A Csalán képviselője, Szalay Tímea fontosnak tartja, hogy a lakosság nagy része a tények ismeretében nem akarta a beruházást. Sajnálatos, hogy az önkormányzat a teljes demokráciára való hivatkozással nem a lakosoknak adott igazat. Pozitívumként értékelhető – állítja –, hogy az ügy nagy port kavart Veszprém életében: felrázta a polgárokat addigi közönyükből, és számtalan állásfoglalás, nyilatkozat született a lakosság és a civil szervezetek köréből.

Ha figyelmesek vagyunk, mindig és mindenhol találhatunk olyan ügyet vagy civil szervezetet, amelyhez érdemes csatlakoznunk, hogy legalább egy apró lépést tegyünk a közjó érdekében. Bizonyosan lakóhelyed környékén, szűkebb környezetben is akad olyan kezdeményezés, amely épp a te hozzájárulásod által lesz még sikeresebb, vagy olyan, sokakat zavaró probléma, amelynek megoldása érdekében még senki nem cselekedett. Ne habozz!

Gulyás Emese

A nyugati demokráciákban nagy hagyománya van annak, hogy a lakosok egy-egy helyi probléma megoldása érdekében közvetlenül parlamenti képviselőjüket keresik fel. Utánajártunk, Magyarországon milyen lehetőségek vannak erre. Meglepő eredményre jutottunk...

MIT KÉPVISELJENEK A KÉPVISELŐK?

Egy angol, ha kapcsolatba akar lépni parlamenti képviselőjével, minden bizonnyal valamilyen elektronikus formát választ: levelet esetleg faxot ír a parlament honlapján keresztül, vagy a külön e célra készített faxküldő honlapon. Emellett a legtöbb képviselő saját honlappal is rendelkezik, ahol szintén lehetőség nyílik az interaktív kommunikációra. Mindezt teljesen önkéntesen, hiszen semmilyen törvény nem írja elő a közvetlen kapcsolattartást a választókkal. Ha valaki nem tudná, ki a helyi képviselő, segít neki a képviselő-kereső honlap. Milyen ügyekben keresse meg őket a brit választó? Egy széles körben terjesztett brosúra azt tanácsolja, hogy elsősorban társadalom- és nyugdíjbiztosítással, adózással, gyerektartással, ösztöndíjakkal és bevándorlással kapcsolatos kérdésekkel forduljunk a parlament tagjaihoz.

Magyarországon is sokáig kerestük azt a jogszabályt, amely a parlamenti képviselők fogadóóráinak rendjét, félfogadási kötelezettségeit szabályozza. Sajnos hiába, mert ilyen nem létezik. Ebben legalábbis hasonlítunk az angolokra. Az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló törvény csupán a képviselők munkajogi státuszá-

ról, mentelmi jogáról és az összeférhetlenségi szabályokról rendelkezik. Balsejtésünket az Országgyűlés Képviselői Tájékoztató Központja is megerősítette: valóban nincs olyan szabály, amely előírná a képviselői fogadóórákat. Persze azért vannak képviselők, akik rendszeresen fogadják választóikat, akár kötelezi őket erre törvény, akár nem.

A Központ munkatársai többször próbálták összegyűjteni a képviselői fogadóórák időpontjait, hogy naprakész tájékoztatást nyújthassanak az érdeklődő állampolgároknak. A legutóbbi választások után például minden parlamenti frakciót megkerestek ezzel a kéréssel, de egyikük sem reagált. A Központ szerint érdektelenek: pedig sajnálatos tapasztalat, hogy a képviselők részéről szinte egyáltalán nincs közvetlen visszacsatolás a választók felé az elvégzett munkáról.

Tapasztalatok szerint az aktívabb képviselők havonta tartanak fogadóórákat: általában a helyi polgármesterrel együtt a polgármesteri hivatalokba várják a választókat. A képviselők közül nem egy rendelkezik honlappal is, de mivel eze-

ket nem sorolja fel az összes parlamenti képviselőt bemutató parlament.hu oldal, a parlamenti pártok frakcióirodáitól esetleg a választókerület helyi lapjaiból értesülhetünk róluk, vagy érdemes az önkormányzattól tájékoztatást kérni.

Érdeklődtünk egy rendszeresen fogadóórát tartó fővárosi képviselő titkárságán: általában kik és milyen ügyben keresik fel őket. Leginkább azok a reményvesztett emberek fordulnak a képviselőhöz, akik már minden lehetséges utat (bíróság, önkormányzat, hatóságok stb.) megjártak, mégsem találtak megoldást problémájukra – tájékoztattak. Gyakoriak a közművekkel kapcsolatos panaszok vagy a szomszédokkal adódó vitás ügyek. A fogadóórák látogatóközönsége elég vegyes: jönnek magánszemélyek, civil szervezetek, vállalatok és kisvállalkozók is. A képviselő köteles foglalkozni az elért esetekkel: egy-egy ügy érdekében megkeresi az illeté-

kes hatóságokat, bevonja frakciója szakértőit, az érintett feleket. Általában harmincnapos határidővel dolgoznak, de vannak esetek, amikor az ügy komplikáltsága miatt túllépik ezt. A titkárság szerint népszerűek a munkaidő vége felé kezdődő fogadóórák. Bár sokan előre bejelentkeznek, egy-egy alkalommal mindenki sorra kerül, a képviselő úr mindenkit türelmesen végighallgat.

Érdemes lehet a helyi képviselőhöz fordulnunk, ha valamilyen helyi, a köz javát szolgáló kezdeményezéshez szeretnénk támogatást kapni, vagy szeretnénk megismertetni lakókörnyezetünk jobbítását célzó ötleteinket. Netán egy környezetileg és a helyi közösség számára is káros beruházás ellen szeretnénk felemelni a hangunkat. Honnan tudhatnák, milyen ügyeket képviseljenek, ha nem szólunk?

Gulyás Emese

AZ ÉLET EGY KEDDI NAPON

Egy hétfői napon történt, amelyen Budapest teljes varázsa megmutatkozik. A nap bőkezűen öntötte sugarait, a városlakók örömmel köszöntötték a tavaszt. Néhány kávéház megnyitotta ablakait a tavaszi levegő előtt, bátran dacolva a tél utolsó maradványaival. Bent párok forró teát kortyolgattak, néhányan meghittén beszélgettek, mások újságot lapozgattak, vagy a nyitott ablakokon túl folyó élet kötötte le a figyelmüket. A Szent István körúton családi séták kapcsolódtak össze kirakatkézegetéssel, a szezonvégi árleszállítások összehasonlításával. Itt volt végre a tavasz, az élet új kabátja.

Egy közeli élelmiszerboltban egy fiatal hölgy elégedetlennek tűnt. Kivett valamit a kosarából, és a pénztárhoz fordult. „Ezen a tejen nem szerepel a lejáratási idő” – mondta. A pénztáros elvette a dobozt és néhányszor megforgatta a kezében. Ő sem találta a dátumot.

„Csak tegnap érkezett” – mondta, és visszaadta. A vásárlót ez nem nyugtatta meg, és tovább firtatta a lejáratási időt. A pénztáros egy pillantást vetett a fiatal hölgy mögött egyre növekvő sorra, és ingerültségét visszafogva megismételte válaszát. „Tehát hány napig tartható el az a tej, amelyik csak tegnap érkezett?” – kérdezte ismét-

ten a hölgy. A pénztáros megvonta a vállát, ő nem tudja. Néhány vásárló már igencsak türelmetlenkedett. Hárman-négyen azonban kiálltak a sorból, hogy megszabadítsák kosaraikat a tejtől. Egyikük meg is kérdezte: „Hol van a vásárlók könyve, hol lehet itt panaszt tenni?”

Céltévesztés

Íme egy gondolat. Milyen gyakran állunk meg, hogy megkérdőjelezzük a minket körülvevő rutin dolgokat? Észrevesszük, ha új a postás; milyen sok szemetet dobunk ki hetente; ha a szupermarket egyik napról a másikra hozzábiggyeszti a bio szócskát egy termék nevéhez? És ami ugyanennyire fontos: ha észrevesszük, megkérdézzük-e, miért? Tisztában vagyunk azzal, hogy nekünk mint állampolgároknak milyen eszközök állnak rendelkezésünkre a társadalom haladási irányának befolyásolására?

Azonnal észrevesszük, ha emelik a parkolási díjat, vagy lemegy a paradicsom ára. Egy szokatlanul nagy összegű telefonszámla miatt a többség azon nyomban panaszt tesz. Ezeket a szolgáltatásokat vagy termékeket közvetlenül a fogyasztó fizeti: jól látjuk pénztárcánk laposodását, így gazdasági szemléletű neveltetésünk

arra késztet, hogy pénzünkért megfelelő értéket követeljük, és költsézésünket optimalizáljuk. Mindannyiunknak vannak kérdései a körülöttünk zajló dolgok mikéntjéről, és ötletei, hogyan lehetne azokat jobbra tenni. Egy aktív társadalomban az egyén túltekint saját tettein: látja ezek hatását is a dolgok általános állapotára. Mindenkinek más a szerepe a társadalomban, különféleképp teljesítünk, s ezzel nemcsak saját képességeinket teljesítjük be, de a társadalmat is jobbra tesszük. Ahhoz, hogy a fejlődés tartható, és a fenntarthatóság megvalósítható legyen, a társadalom minden tagjának tudatosnak és megfontoltnak kell lennie. Mindenkinek tisztában kell lennie önmagával nemcsak mint egyedülálló egyénnel, hanem mint a kortárs paradigma építőeréjével.

A legtöbben úgy gondolják, hogy állampolgári kötelességük csak addig terjed, hogy elmenjenek szavazni a következő kormányra vagy parlamenti képviselőjükre. Aztán hátradőlnek, és a tévében figyelik, ahogy a mágikus politikusok mintegy varázsűtésre kijavítják a rendszer összes hibáját. Bárcsak így lenne! Feltetted valaha a kérdést, hogy az állam mire költi az adódat (mekkora összeget költ oktatásra, egészségügyre, és mennyit magáncégek támogatására vagy „megmentésére”)? Vagy megkérdezted már, hogy országgyűlési képviselőd milyen törvényeket szavaz meg a nevedben? *(Lásd Mit képviseljenek a képviselők? c. cikkünket)*

Mivel az állampolgári aktivitásnak mindig is volt politikai felhangja, a legtöbben úgy gondolják, hogy az mindössze a politikai aktivitásra korlátozódik, és az aktív állampolgár a rendszer ellenzője vagy legalábbis „alternatív”. Ez a nézet meghatározta a fogalom közmegítélését, és ezzel hamis korlátokat szabott egy olyan természetes folyamatnak, ami inkább támogatásra érdemes. Az állampolgári aktivitás nem (feltétlenül) jelent sztrájkot, az ellenzék támogatását vagy ismeretlen ügy ellen tiltakozó, „lázadás”

feliratú póló viselését. Az aktív állampolgárság mindegyikünk természetes felelőssége aziránt, hogy megvalósítsa önmagát, és ezáltal a közösség javát szolgálja – kulturális, társadalmi, pszichológiai, szexuális és egyéb téren. Ez a szerep nem ruházható át sem a kormányra, sem üzleti vállalkozásokra vagy civil szervezetekre. Egy aktív társadalomban teljes életet élő emberek által kiteljesedik a közösség is.

A változtatásra való rendszeres igény magán- és közéletünket is jellemzi. Bárcsak lenne időnk az összes módosításra, minden ötletünk megvalósítására! De túlságosan foglyai vagyunk, túlon túl belemerülünk mindennapjainkba ahhoz, hogy túllássunk a kereteken. Szívesebben nézzük meg a tévében, ahogy mások megvalósítanak dolgokat, minthogy kimennénk és mi magunk tennénk valamit. Modern életünk az instant kávé, az előfőzött mikrózható ételek, a dívány és a távirányító, az utazási irodák által szervezett csoportos körutak elvei alapján szerveződött. Mások gondolkodnak helyettünk. Ez önmagában még nem lenne probléma. Csakhogy mindenről valaki más gondolkodik helyettünk: technológiaiadók, kapitalisták, politikusok, lobbisták – holott felmérések szerint ezekben az emberekben és az általuk, helyettünk hozott döntésekben bízunk legkevésbé.

Nem kell westernhőssé válnunk ahhoz, hogy aktív állampolgárok legyünk. A dolog szépsége azokban a kis ügyekben rejlik, amiket érdelemlegesnek és jelentéseteljesnek tartunk. Kérdezd meg a cégedet, hogy miért nem támogatja az ingázók utazási költségeit! Érdeklődj a helyi önkormányzatnál, hogy mikor kerül az utcákba szelektív hulladékgyűjtő egység – vagy ami még jobb: gyűjtsétek össze az utcában lakóké, majd értesítsd az önkormányzatot, hogy honnan szállíthatja el a szétválogatott hulladékot! Lényegét tekintve az állampolgári aktivitás azt jelenti, hogy tájékozottak vagyunk és tevékeny résztvevői saját életünknek.

Az aktivitás formái

Megkértünk néhány embert, idézzék fel, amikor aktívak és kezdeményezők voltak, és adjanak ötleteket, hogyan válhatnánk azzá. A válaszok az egyszerűtől a bonyolultig terjedő lehetőségeket sorakoztattak fel. A javasoltak közül néhány mindannyiunk számára elfogadható és megvalósítható.

Adj hangot a véleményednek!

Gábor egyszer kedvenc vendéglőjéből hazaérve azonnal a WC-re rohant és kijött belőle az egész vacsora. Egy újabb bátor próbálkozás után kérdésre elmondták, hogy a vendéglőnek új vezetője van, aki mindenáron költséget akar csökkenteni. Emiatt az „Organikus Menü”, amit legtöbbször rendelt, már nemcsak biogazdálkodásból származó összetevőkből állt – Gábor pedig érzékeny a permetezőszerek bizonyos összetevőire, amelyeket nem lehet vízzel eltávolítani a zöldségekről. Természetesen azt javasolta, hogy a konyhafőnök húzza ki a félrevezető „organikus” szót az étlapról, vagy használjon újra kizárólag bio-összetevőket. Amikor egy újabb látogatás után megint a WC-re kellett sietnie, úgy döntött, beír a vásárlók könyvébe, amit minden étteremnek kötelező tartania.

Hasonló eset történt egy bevásárlóközpont egyik boltjában, ahol 70%-os leértékelést hirdettek néhány árura. Amikor egy alapos vásárló számításából kiderült, hogy egy 31.000 Ft-os termék esetében a tényleges árengedmény csak 65,5%, nem találta szórakoztatónak, amikor a kiszolgáló csak annyit mondott: „ó, ne legyen olyan kicsinyes, a 65,5% már majdnem 70%”.

Megnyugtató a tudat, hogy a hatóságok kivizsgálják a vásárlók könyvébe beírt panaszokat. Fogyasztói panaszokkal a fogyasztóvédelmi felügyelőséghez vagy az önkormányzat fogyasztóvédelmi részlegéhez is fordulhatunk.

Azért miközben cselekszünk, fontos, hogy ne tulajdonítsunk magunknak morális felsőbbiséget.

A társadalom hozzánk hasonló emberekből áll – pincérekéből, menedzserekből, festőkből, politikusokból –, ki-ki a maga problémáival, aggodalmaival, szerelmeivel és szenvedélyeivel. Ha nem toleráljuk a másik ember személyes tulajdonságait, szokásait – egy férfi majdnem verekedést kezdett egy étteremben, mert állítása szerint a pincér nem mosolyogva szolgálta ki –, és másokat eszközként kezelünk, akkor mindössze a gépies társadalmi normákat erősítjük. Egy aktív állampolgárnak ezért felelőssége, hogy elővigyázatos legyen, elkerülje mások megbántását, személyes terük megsértését, személyük veszélyeztetését.

Kezdeményezz akciót!

Amikor Madarász Csaba feleségével, Adriennel és két gyerekükkel a Budapesthez közeli, festői Budakalászra költözött, a fiatal család örült, hogy otthonukat egy tó, dombok és a Dunát tápláló kis patakok veszik körül. Hamarosan azonban észrevették, hogy szokatlan mennyiségű szemét sodródik az utak mellett és a patakokban. „Zavaró ennyi szemetet látni a lakhelyünk körül. Látom hazafelé és amikor dolgozni megyek, és látja a feleségem is, amikor a gyerekekkel sétál.” – mesélte Csaba. Úgy döntött, tesz valamit a szemét ellen. „Az út mentén és a patakokban sodródó szemét a környéken lévő hipermarketek: az ElectroWorld, a Cora, a Brico Store és az RS újrafeldolgozásra össze nem gyűjtött csomagolása.” Csaba most tervet készít arra, hogyan vehetné rá a hipermarketeket, helyezzenek közösen hulladékgyűjtőket a környékre „békés és emberközeli módon”. Egy ilyen akció a Vállalati Felelősségvállalási programok közé tartozik. A vállalatok tartoznak azzal, hogy profitjuk egy részét azon közösségek fejlesztésére szánják, amelyekben működnek.

A kezdeményezett akció lehet csoportos vagy egyéni. Tavaly egy fiatal lány elhatározta, hogy szabadideje egy részét a közösség időseivel fog-

ja tölteni. Hetente egyszer iskola után „meglátogatok egy beteg vagy idős embert és segítek neki, amiben tudok, vagy egyszerűen csak beszélgetek velük”- mondta.

A közösségi kapcsolatok építése szintén olyan kezdeményezés, ami további ötleteket szülhet. Például ilyen. „Kezdetben a fiatalok nem ismerték egymást a környéken. Ha összefutottunk valahol a városban, teljesen idegenek voltunk egymásnak, pedig csak kétháznyira laktunk. Aztán két haveromnak azt javasoltam, hogy néha a helyi kiskocsmában találkozunk. Lassanként egyre többen csatlakoztak hozzánk, nemcsak fiatalok, hanem idősebbek is, és az egész a környéken élők találkájává nőtte ki magát. Most már kéthetente találkozunk, megbeszéljük a közös ügyeket. Sőt, a találkozókat időnként az egyik szomszédnál tartjuk. Olyanok lettünk, mint egy nagy család. Nagyon várom ezeket az alkalmakat: kibővült az ismeretségi köröm és megerősödtek a kötelékeink. Tényleg úgy érzem, hogy ide tartozom.”

Gondolkodj a rendszer szintjén!

Az oktatási rendszerünk iróniája, hogy nem tanítja meg a diákokat kérdezni. A diákokat arra

nevelik, hogy elolvassák a tanárok által kijelölt anyagot, válaszoljanak a vizsgakérdésekre, de arra nem, hogy hogyan találják meg a helyes kérdéseket. Ez a társadalomban is tükröződik: mások által meghirdetett állásokra jelentkezőnk, kreativitásunkat pedig a tömegtervezett szupermarket-termékeknek vetjük alá.

Ahhoz, hogy fel tudjuk tenni a helyes kérdéseket, rendszerszerűen kell gondolkodnunk, a dolgokat és eseményeket rendszerben látnunk. Minden dolog és minden tett egy egész szűkszerű – és azt valamilyen irányba elmozdító, vagy a status quo-t megerősítő – része. Rendszerben gondolkodva látni fogjuk tetteink hatásait otthon és a munkában. A rendszerszintű gondolkodással, vagyis ha a dolgokat az egész felől közelítjük, láthatóvá válnak a rések, amikre a kérdéseinket irányítani lehet.

Például abban az esetben, amikor a fogyasztók odacsábítása érdekében a TESCO lenyomja a paradicsom árát, láthatjuk az ezt követő események teljes láncolatát. Az ár a termelési költség alá esik, így a gazdálkodók kevesebbet keresnek, mint amennyibe a termelés kerül nekik; a helyi magyar kistermelők nem tudnak az óriás által diktált árral versenyezni, és kiesnek a piac-

ról; nő a szegénység a vidéki falvakban (öngyilkosság, a fiatalok elvándorlása a városokba, reménytelenség); egy másik nagytermelő veszi át a piacot; több rovarirtó szer kerül a paradicsomra és több műtrágyát használnak, hogy a növekvő termelési mennyiség kielégítse az olcsó áru iránti növekvő keresletet; a talaj és a vizek egyre szennyezettebbé válnak (betegségek magasabb száma, a magáncégek által szennyezett víz kezelése az adófizetők pénzén); a sarki boltok bezárnak; még többen kényszerülnek szupermarketben vásárolni.

Ez nem fikció vagy futurisztikus elképzelés. Jelenleg Budapest élelmiszervásárlásának 70%-át öt nagy szupermarketlánc uralja. Ráadásul nem is említettük a termékválaszték csökkenését, a permetezőszer-tartalom emelkedését a szupermarketekben eladott élelmiszerekben, és az ennek köszönhetően növekvő egészségügyi kiadásokat. Nemcsak a gazdálkodóknak árt az, ha a paradicsom piaci árát nem a termelési érték, hanem extraprofit érdekek határozzák meg. Mindannyian vesztesek vagyunk, amikor odarohanunk ezért az árért ilyen minőséget vásárolni.

Légy politikailag aktív!

Érdekes véletlen, hogy a Fogyasztók Világnapja épp március 15-e, s így egy napra esik egyik fontos nemzeti ünnepünkkel, az 1848-as forradalom kitörésének és az azt követő 1848–49-es, Habsburgok ellen vívott szabadságharcnak az évfordulójával.

Juttasd érvényre politikai jogaidat! Jelöltesd magad, vagy szavazz a közpozíciók jelöltjeire; kampányolj a neked fontos ügyekért; bojkottálj, amikor szükségesnek érzed! Beszélj a parlamenti képviselőddel; tegyél fel kérdéseket a helyi önkormányzatnak! Természetesen nem hiba azt gondolni, hogy a kormányok értünk vannak, végül is mi választottuk meg őket. De naiv gondolat azzal a feltételezéssel elaludni, hogy a kormányzat majd minden munkát elvégez he-

lyettünk. Ha egy demokráciában az emberek nem tudják megtenni a magukét, a kormány működésképtelenné válik, vagy saját magáért kezd működni, és tevékenysége olyan irányt vesz, ami elszakad az emberektől.

Támogass egy civil szervezetet, csoportot!

Nem csinálhatunk mindent egyedül. Egyéb elkötelezettségeink mellett sokunknak nehéz minden fontos dologra időt találnunk. Biztosan vannak csoportok, szervezetek, akik épp a te ügyedet pártfogolják. Ha támogatni szeretnéd őket, önkéntesként besegíthetsz szabadidődben: csatlakozz projektcsoportokhoz, ajánld fel tapasztalataid vagy tanácsadást a szakterületeden! Keress egy hozzád közel álló szervezetet, ahol tag lehetsz és csatlakozz! Lehet, hogy nem tudsz mindenben részt venni, de alkalmi jelenléted és hozzájárulásod bizonyosan számít.

Adj pénzügyi támogatást! Néhányan attól tartanak, hogy pénzüket elnyeli az adminisztráció, hatékonytalanul, vagy nem közvetlenül a cél érdekében használják fel. Ez nem teljesen alaptalan feltételezés, ugyanakkor azt is érdemes észben tartani, hogy a kitűzött célok elérése érdekében a civil szervezeteknek is szükségük van menedzsment rendszerekre és kellő adminisztrációra. Ahogy a civil szervezetek elszámoltathatóságot követelnek a kormányoktól és a vállalatoktól, nekik is transzparensnek és elszámoltathatónak kell lenniük. Mindenképp olyan szervezetet válassz, ami neked tetszően működik! Hogy biztos légy a dolgokban, meg is kötheted, hogy mire fordítsák az általad nyújtott támogatást. *(további ötletekért lásd Civil Kurázi c. cikkünket)*

Élj az értékeid szerint!

Bizonyosodj meg róla, hogy meggyőződéseid a gyakorlatban nem ártanak a természetnek vagy a jövő generációknak, és próbálj ezek szerint élni. Ha rájössz, hogy a túl sok csomagolás csak ci-

coma és az erőforrások pazarlása, akkor vásárolj nagyobb kiszerezésben, vagy válassz olyan márkát, amin kevesebb a csomagolás. Ha belátod, hogy a repülés bár olcsó, de károsítja a környezetet, akkor utazz vonattal. Ha úgy gondolod, hogy a helyben, kis mennyiségben termelt élelmiszer jobb minőségű, akkor vásárolj a piacon. Minden egyes tett kijelentés, és számít, nyomot hagy a rendszerben. Ahhoz, hogy megtaláljuk a fenntartható egyensúlyt modern életmódunk és a természet között, még sok mértéktelenséget kell megfékeznünk az általunk fogyasztott, iparilag előállított hús mennyiségétől kezdve repülőutaink éves számáig. Saját értékeink szerint élni valószínűleg a legkönnyebb és a leginkább kielégítő. És a kritikus tömeg eléréséhez talán az is hozzájárul, ha értékeink gyakorlatba ültetése megérteti meggyőződésünk előnyeit egyik barátunkkal.

Nem kell maximalistának lennünk – az nem fenntartható. Egy ember csak annyit tud tenni, amennyit, de együttesen minden apró erőfeszítés, amit teszünk, mindenki számára nyereség. Észre kell vennünk, hogy gyorsan kell cselekedni és a tőlünk telhető legjobban.

Lássuk be, állampolgári aktivitás nélkül az élet olyan szürke lenne, mint egy színtelenül csordogáló keddi nap. A hétfégi eufóriát már elapasztotta a hétfői rutin. A következő hétfégre még túl messze van, hogy várni lehessen. A városban sincs semmi látványosság. A barátok mind az irodában veszik fel a telefont. Az élet egy Kedden: rutin. Be kell pótolni a munkát, amit pénteken már nem volt türelmünk befejezni, hétfőn viszont túl másnaposak voltunk megcsinálni.

Meghallgatjuk a gyerekek panaszait. Tévézünk. Leragadtunk ott, ahol emberemlékezet óta vagyunk.

A megelégedettség olyan kukac, ami egy erős közösség anyagán is átrágja magát. Nem a követők és nem az ellenzők ölik meg a lendületes közösségeket. A középén állók, a megelégedettek csoportja az, akiknek egyik választás sem tesz szik, és kivonják magukat a részvételből ahelyett, hogy a számukra kedvezőbb alternatívát kezdeményeznének.

Ami itt kockán forog, az fontosabb, mint a pénztárcád apadása: a gondolkodás igénye és az, hogy túllásunk végre a kapitalizmus „értéket pénzért” koncepcióján. Hogy megerősítsük azokat a különleges egyéni képességeket és felelőségeket, amelyek tudatosságot teremtenek a társadalomban, amelyek túlmutatnak az egyéni igények kielégítésén, és közjóvá, közösségi vagyonná válnak.

Az állampolgári aktivitás terminusát elbitorolták és rossz útra terelték: a nyilvános felfordulás, zavarkeltés fogalmait vagy kizárólag politikai jelentéseket csatoltak hozzá. Aligha van így. Az állampolgári aktivitásnak kell emlékeztetnie bennünket saját magunkra, hogy a számunkra fontos módon formáljuk a társadalmat. Hogy inkább emberként és kevésbé robotként éljünk. És hogy tudjuk, mi, az egyes emberek nem veszünk el a tömegben, mert mindegyikünknek egyedülálló szerepünk van abban, hogy egy mindannyiunk számára jobb társadalmat hozunk létre. Az állampolgári aktivitás azt jelenti, hogy hasznossá tesszük magunkat; hogy saját értékeink szerint élve, és pozitív szemléletünk által az egész közösség számára jobb életminőséget teremtünk; hogy örömmel tölt el bennünket, ha valami jót értünk el, kezdeményeztünk vagy részünk volt benne. Ma örömforrás nekünk, és ajándék a jövő generációinak.

Lewis Akenji

VÁSÁRLÓK KÖNYVE

Ha helyesen használják, a Vásárlók Könyve kulturált vitarendezési mód, ami segíti a vásárló és kereskedő közötti kommunikációt, a problémák megoldását hatóság bevonása nélkül, valamint a megfelelő kiszolgálást.

Amennyiben vásárlással, kiszolgálással kapcsolatban panaszod, megjegyzésed, javaslatod merül fel, s nem kívánsz hatósághoz fordulni, kérheted a Vásárlók Könyvét. Valamennyi vásárlókkal kapcsolatban álló kereskedőnek, szolgáltatónak, árusnak (még a piacokon is) rendelkezni kell Vásárlók Könyvével, amit kérésre köteles átadni. A nyomtatványt a fogyasztó számára jól látható és hozzáférhető helyen kell elhelyezni, használható íróeszközzel is a kereskedőnek kell gondoskodnia. A Vásárlók Könyvét az önkormányzat jegyzője pecséttel és zsinórral hitelesíti.

A bejelentés 2 példányban készül, szerepelni kell rajta a bolt pecsétjének, a bejelentő nevének, címének, a probléma leírásának, a kereskedőnek a bejelentéssel kapcsolatos észrevételének, a bejelentés időpontjának, és annak, hogy milyen módon (írásban vagy szóban) orvosolták a problémát. A bejelentőlap sorszámozott. A bejelentésre a bolt vezetőjének érdemben válaszolnia kell – ezt írásban vagy szóban is megteheti –, azonban sajnálatos módon elintézési határidőt már nem ír elő jogszabály (a korábbi 30 napot megszüntették).

Érdeemes tudni azonban, hogy hatóságok (jegyző, fogyasztóvédelmi felügyelőségek) két évre visszamenőleg vizsgálhatják a Vásárlók Könyvét, és szabálytalan kezelése miatt jelentős pénzbírság is kiszabható.

dr. Haraszi Anikó

A SZANTÁLFA FÜSTÖS, BÁDOGBA MIKRÓZOTT PACALVACSORA

Egy kedves barátom szeret illatosítani. Keleti füstölőket gyűjt mind a négy égtáj felé, hogy kis lakását egészen ellepi valami távoli aroma, valami bódult hangulat, mely elföd minden más szagot az ember kíváncsi orra elől. Olyannyira, hogy mikor múltkor nála jártam, s éppen pacalt evett, nem éreztem a pörkölt vastag, pörkös illatát, csak dinnyét meg ánizst és édes-bús hibiszkuszszirmokat. Volt abban valami hátborzongató! Jóízűen ette a virág- és gyümölcsszagú belsőségeket, kenyeret tört hozzá, de annak se volt az az ismerős, meleg, édes illata, csak valami mentát lehelt magából, és ha közelebb hajoltam a fazékhoz, akkor se szagoltam mást, mint messzi, keleti templomszagot. Azóta, az ördög tudja, miért, ha megérezem ezeknek a kis füstölőknek az illatát, én már mindig a pacalra gondolok. Mi több, úgy érzem, valaki eszi is mellettem azt a pacalt. Hallom, ahogy csámcsog, s úgy falja fel a régi, békebeli ízeket és szagokat, emlékeket és érzéseket, hogy helyette „megajándékozzon” valami mesés parfümériával, valami álommal, lelkemben kolostori csend honol, rend van és liturgia van, és amíg elmeditálok a pacal s a szantál eme kavargó és felkavaróan ünnepi egymásra találásán, addig elfelejtsem, hogy éhes vagyok.

Elfednek bennünket a szagok. Hol a diktatúra bűze, hol a demokrácia bódító gőzei nehezítik meg a tájékozódást, a dolgok közti különbségek észrevételét, a választást, az érzékelést – a megértést és a cselekedetet. Jobbára hagyjuk is, hogy elkábítsanak, miért is ne? Minden remekül működik. Az aromafürdő ellazít, az autóillatosító elnyomja a gázolaj szagát, tömegben az ember önnön öblítőillatának légkörében keringhet biztonságosan, még a sírunkon is illatmészes pislákol majd csendesesen. Ki szagolná ki, hogy mennyi itt a baj?

Nem arról van szó, hogy arra buzdítanék, az ember legyen tüntetőleg és elviselhetetlenül büdös. (Ez csak egy metafora, mely talán segít megvilágítani a különbséget általában a sajt és a pálpusztai között. Bár hallottam már hírért annak is, hogy fejlesztik a szag nélküli pálpusztait is, ami maga egy kész talány, s a klónozáshoz hasonlóan etikai problémák tucatjait veti fel.) Nem, éppen ellenkezőleg: arra, hogy járjunk nyitott orral, kedves barátaim! Tudom, ez nem könnyű feladat, az Illat-Entitás nem kedveli, ha körötte szimatolunk, ha bizonyos kérdésekben magunk szeretnénk döntenit, ha véleményt mondunk róla, s különösen tudja bosszantani,

ha cselekedünk is, túllépve ezzel „beszaglói” hatáskörünket, mintegy megkérdőjelezve tüsténkedése eredményeit.

Mert igazából ők nem bírják a civilek szagát, na! Hiszen ez egy fegyelmezett, katonás rendszer, melyben igazán pimasz dolog felhívni a figyelmet a felszerelés vagy az ellátás hiányosságaira. Ha például felszerelnének egy lokátort, nem túl örömteli számukra a civilek ellenkezése. A „civil” valahogy mindig Svejka marad a szemükben, no nem azért, mert oly joviálisan és szeretni valóan hülye, hanem mert viselkedése, ténykedése nem kompatibilis a rendszer működéssel. Éppolyan érthetetlen, ha a gazdák mellett hallatja hangját, mintha Tibetért tüntet – bár utóbbi esetben kétségtelenül megbocsáthatóbb a felszólalás, lévén Lhassza igen messze van. Helyes, ha a Greenpeace a bálnák védelméért harcol, ám ha a paksi atomerőmű bizonyos működési rendellenességei ügyében, urambocsá’, általában az atomenergia-felhasználás ellen tiltakozik, akkor formálisan nem több, mint elszánt bűnözők szabadcsapata. Alapvetően érthetetlen, hogy a civilnek „ügye” van, melyért meglehetősen pontosan meghatározott, tiszta gondolat mentén, következetesen dolgozik, végzi a

munkáját, nem csak beszél, s amit tesz, azért vállalja a felelősséget is. Ezzel az Entitás – mely jobbára csak magában kattog, szerződik, gomolyog és szónokol – valójában nem tud mit kezdeni. Az sem jelent túl sok jót, ha tárgyalóasztalhoz ül a civilekkel, ez jobbára ahhoz hasonlatos, mint amikor az ember fiát idegen helyen szépen, barátságosan leitatják a helybéliek, hogy közben páran megugraszthassák a menyasszonyát. Zajlik a világméretű Activity, de aki valóban megmondja vagy megmutatja, csak igen ritkán kerül a figyelem középpontjába – hacsak nem mint alperes. Pedig rá, rájuk nagyobb szükség volna, mint gondolnánk, annak megvalósulásában, hogy minél több ember ébredjen rá saját felelősségvállalásának fontosságára, s a „minden napnak szakítsd le virágát” mondás programszerű és hisztérikus megélése helyett a „minden napnak ültess el virágát” gondolatot próbálja megérteni, s majd megvalósítani. Ha egy színész estéről estére hajlandó „belehalni” a szerepbe, az számára közügy és – bármilyen furcsa és szomorú, de itt tartunk valóban – immár „civil felelősségvállalás”, hovatovább az is, ha egy politikus ellátja a feladatát. Amikor a néző, akinek szenvedélyeit a dráma felszabadította az

előadás alatt, meggondolja azt, majd amikor hírét viszi; amikor valami jóféle bor társaságában elbeszélgetünk, s jó szóval felhívjuk egymás figyelmét az élet halaszthatatlanul fontos kérdéseire – apró, civil ügyeket gyakorolunk. Apró, de annál fontosabb ügyek ezek, mert napjainkra az egyén gyakorta – képtelen lévén elviselni sajátos személyiségjegyeit – inkább önszántából olvad rá a „világplatinára”, csak hogy egy pillanatra is „egyéniségnek” érezhesse magát. A hőre keményedő műanyagokkal a Rendszer máshogyan bánik el. Beszervezi őket a közös gomolygásba, a struktúra részeivé teszi őket is. Nem kell hozzá más, elég egy televízió-előfizetés vagy egy hitel, s ha minden „jól működik”, az embernek nincs több gondja se a művészetre, se a Zengőre, sem arra, hogy merre csatangol a saját gyereke – utóbbi persze kizárólag „civil kurázsiból”.

A nagy konglomerátum ideje lassan lejár, s ahogy egyre nagyobb szükség mutatkozik a kis, helyi gazdaságokra, úgy válnak egyre fontosabbá a lokális szerveződések, az önmagukért felelős közösségek is.

Inkább mi tegyünk a dolgok jobbá alakításáért valamit! Az Entitás ugyanis sosem kéri számon

tőlünk, hogy odafigyeljünk bármire is, hacsak nem úgy, hogy ránk kényszeríti, törvénybe iktatja azt. És ez a mód nem mindig szolgálja épülésünket, hiszen a törvényen már gondolkodni sem muszáj, az nem jobbító szándékú ige, csak paragrafus. A paragrafus pedig olyan, mint a konzerv pacal. Megfejtethetlen és elviselhetetlenül bádogg ízű marad. (Ámbár a megnyugtatóan hullámzó, ipari mennyiségű gyömbér, hibiszkusz vagy szantálfa füstben még az is elviselhető, az már igaz!)

Csikós Attila

NEKÜNK TETSZETT ...

ÖNKÉNTES KÖZPONT ALAPÍTVÁNY

A 2002 óta működő Önkéntes Központ Alapítvány (ÖKA) célja a magyarországi önkéntesek és az őket foglalkoztató szervezetek munkájának támogatása. Alaptevékenységük az önkéntesek regisztrációja, toborzása és közvetítése. Pontos információkat kívánnak nyújtani magánszemélyek részére a civil szervezeteknél fellelhető önkéntes lehetőségekről, elősegítve, hogy az érdeklődők megtalálják az igényeiknek megfelelő tevékenységet, és széles kínálatból választhassák ki a nekik legjobban tetsző lehetőséget. Irodájukban külön munkatárs foglalkozik a bejelentkező önkéntesek közvetítésével, és kialakítottak egy elektronikus kereső adatbázist, amely megkönnyíti az önkénteseket váró szervezetek és az önkéntesek egymásra találását. Ők a karbantartói a www.onkentes.hu portálnak, amely az önkéntességre vonatkozó információk egyik legkomplexebb gyűjtőhelye. **Önkéntes Központ Alapítvány, 1123 Budapest, Kékgolyó u. 20. I./4. a, Telefon: (1) 225-0710, Fax: (1) 225-0711.**

PANASZKÉZIKÖNYV

Kivel ne fordult volna elő, hogy problémája akadt a gáz-, a távhő- vagy éppen a villanyszolgáltatóval? Aki átélt már ilyesmit, tudja: nem is olyan könnyű a hatékony panasztétel. Kihez forduljunk elsőként? Milyen dokumentumokra lesz szükségünk? Milyen ügyintézési határidőkre számíthatunk? ... és megannyi jól ismert kérdés. Az Energia Klub új kiadványa választ ad ezekre. Kezdve onnan, hogyan készüljünk fel a telefonos panasztételre, mely kérdéseket tegyük fel az ügyintézőnek, milyen papírokat készítsünk elő, egészen odáig, hogy részletesen bemutatja az illetékes hivatalok működési rendjét, illetékességi körét. **A kiadvány ingyenesen igényelhető az Energia Klubtól, 1065 Budapest, Szerb u. 17–19., Telefon: (1) 411-3520, E-mail: level@energiaklub.hu, Tóth Nellit vagy Király Zsuzsannát kell keresni.**

ZENGŐ – Ökológia, politika és társadalmi mozgalmak a Zengő-konfliktusban

A könyv azokhoz az állampolgárokhoz, civil szervezetekhez szól, akik úgy érzik, valamely lokális környezeti kérdésben szemben állnak a helyi, regionális esetleg az országos hatalmi szervekkel, és helyzetüket reménytelennek érzik. Tudjanak róla, hogy nincsenek egyedül! A könyv azok történetét meséli el, akik egymással – más, nem helyi civil szervezetekkel és lelkes, ismeretlen önkéntesekkel – összefogva, a nyilvánosság erejét felhasználva védelmezték, védik saját életterületüket. „A könyv talán legfontosabb célja demonstrálni: egy sikeres fellépéshez szükséges csoda lehetősége minden közösségben benne rejlik. A helyi közösségeket meg kívánjuk erősíteni abban hitükben, hogy a helyi természeti és közösségi értékek és érdekek védelme az ország jövőjének záloga. Hogy ezek az értékek és érdekek nem válhatnak a helyi vagy országos politika játékszerezévé.” – ajánlja a könyvet a Védegylet. **Védegylet, 1051 Budapest, Nádor u. 32., III. em. 13., Telefon: (1) 269-4251, Fax: (1) 269-4251, E-mail: iroda@vedegylet.hu**

